

Eveniment editorial

Istoria Bihorului la Centenar

În anul Centenar, trei instituții din Oradea, anume: Universitatea din Oradea, prin Centrul de Studii Interdisciplinare, Muzeul Țării Crișurilor și Primăria Municipiului Oradea și-au unit eforturile pentru elaborarea și tipărirea lucrării *Istoria Bihorului: civilizație, societate, economie, mentalități*.

Evident, așa cum este și firesc, membrii Centrului de Studii Interdisciplinare și ai Muzeului Țării Crișurilor au asigurat partea științifică, iar Primăria Municipiului Oradea, suportul financiar.

24 de autori au contribuit la această realizare istoriografică coordonați de istoricii Gabriel Moisa, Sorin Șipoș, Aurel Chiriac și Radu Românașu.

Volumul beneficiază de o *Prefață* scrisă de prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române.

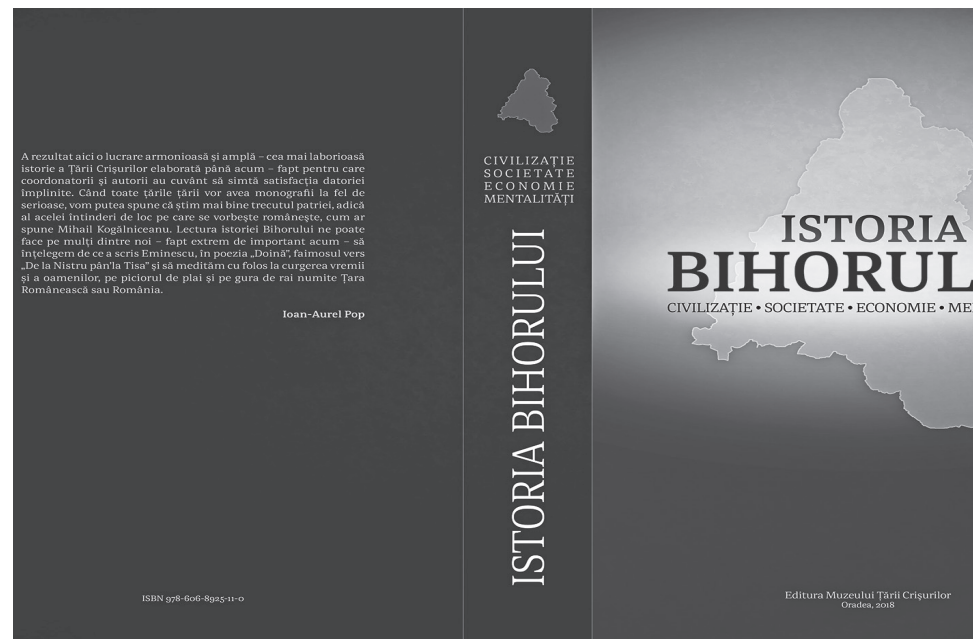
Cele 1117 pagini exclusiv color ale monografiei *Istoria Bihorului: civilizație, societate, economie, mentalități*, apărută la Editura Muzeului Țării Crișurilor din Oradea în format A4, sunt structurate într-o manieră tradițională, pe epoci istorice: Preistorie, Istorie Veche, Istorie Medievală, Istorie Modernă, Istorie Contemporană, la care se adaugă două capitole: Arta și Arhitectura și Structura etnică și confesională. Pentru specialist, dar și pentru publicul larg, păstrarea formei clasice în privința structurării informației îi oferă posibilitatea unei înțelegeri mult mai facile a evenimentelor, fenomenelor și a proceselor istorice care s-au desfășurat în această parte a țării. Din perspectivă metodologică, autorii și-au propus să investigheze istoria Bihorului în corelație cu evenimentele care s-au produs în istoria Transilvaniei, a Ungariei, a Imperiului Bizantin, în raport cu Țările Românești extracarpatice, precum și în corelație cu spațiul Europei Centrale. După aceeași idee, ne-am ghidat și când am structurat lucrarea în funcție de marile perioade istorice, anume ca lectorul să aibă posibilitatea să urmărească cronologic evoluția acestui spațiu din Preistorie și până în istoria recentă. În același timp, colectivul redacțional și-a propus să introducă și unele teme de cercetare, evident, unde și documentele au permis, în care accentul trece dinspre marile personalități și dinspre elita politică și ecleziastică, către masa mare a locuitorilor, către aceia care multă vreme nu au fost consemnați în documentele vremii. De aceea, în monografie vom găsi numeroase capitole și subcapitole fundamentate tematic și metodologic pe sugestiile oferite de cercetările Școlii Analelor. Colectivul redacțional a încercat o îmbinare între varianta clasică, de investigare a trecutului, cu teme noi, precum istoria vieții private, istoria mentalităților, a vieții cotidiene etc., aceste teme fiind specifice „noii” istorii.

La începutul lucrării sunt trecute în revistă epocile perioadei preistorice, până la apariția primelor surse scrise privind realități care se petrec în nord-vestul României. S-a încercat ca prin intermediul descoperirilor arheologice făcute în Bihor, pe parcursul a circa două secole, să prezentăm într-o manieră evolutivă principalele manifestări și caracteristici ale activității umane din acest spațiu, precum și ceea ce diferențiază comunitățile care au habitat acest areal. Pentru fiecare etapă cronologică și manifestare preistorică au fost avute în

vedere câteva topice: tipul de așezare, modul de construcție a locuințelor, principalele descoperiri, ritul funerar. Rezultatul nu este uniform, el fiind condiționat de nivelul de informație de care dispunem în acest moment, pentru fiecare perioadă sau zonă în parte. Totuși a putut fi schițată o imagine a evoluției comunităților umane din paleoliticul mijlociu și până la debutul perioadei dacice. Pentru același tip de analiză s-a optat și în capitolul *Crișana. Romanizare sau românizare?* Întregul proces al romanizării și, mai apoi, al formării limbii și a poporului român, este analizat într-un context mult mai larg și printr-o analiză comparativă și în raport cu rezultatele descoperirilor arheologice și cu interpretarea puținelor surse documentare scrise.

În cercetarea istoriei Bihorului în Evul Mediu, autorii au investigat într-un capitol realitățile politice, economice și etnice de până la cucerirea și integrarea acestui spațiu de către unguri. Cercetările s-au concentrat în capitolele următoare asupra evenimentelor care au marcat istoria Europei Centrale și a celei de Sud-Est și, implicit, istoria comitatului Bihor. Astfel, organizarea de noi instituții politice și religioase în regatul Ungariei și, implicit, în Bihor, rolul jucat de Sfântul Scaun în organizarea acestor instituții, colonizarea de oaspeți, veniți din Vest și din Est, marile confruntări militare care au marcat acest spațiu, situația și statutul românilor și a confesiunii ortodoxe în noile realități politice, organizarea principatului autonom al Transilvaniei, reforma religioasă, situația economică, socială și politică din perioada principatului, organizarea pašalacului de la Oradea, contraofensiva habsburgică și consecințele sale pentru Bihor sunt câteva din temele mari investigate de autori pentru Evul Mediu. Pe lângă subiecte deja investigate în studiile și cercetările de până acum, autorii au încercat să introducă noi teme și să coboare investigația, în măsura în care sursele documentare au permis-o, la nivelul comunității, pentru a sonda atitudinea și mentalitățile celor „mulți” și de a reconstitui aspecte ale vieții cotidiene din Bihor în Evul Mediu.

Bihorul și Crișana – ca provincie istorică distinctă - se încadrează în zona Europei Centrale și de Sud-Est, prin metisajul lor interconfesional, interetnic, interlingvistic și intercultural reușit, legitimând acest spațiu pentru elaborarea unor numeroase studii istorice, antropologice, sociologice etc. Privită, așadar, într-un context mai larg, Crișana reprezintă o zonă de contact, o placă turnantă între lumea central-europeană și lumea balcano-eggeană din sud. Bihorul în epoca modernă a fost transformat de multe ori într-un câmp de luptă al marilor imperii, dar a fost și locul de întâlnire a numeroase rute comerciale și a diferitelor culturi spirituale. Atunci când abordăm o tematică precum istoria Bihorului și a locuitorilor lui, nu putem omite integrarea acestei regiuni într-o zonă a gândirii filosofice și religioase din Europa Centrală și Occidentală. Respectarea și chiar influențarea tradițiilor religioase ale *celuilalt* au fost și au rămas trăsături constante în viața amintitelor comunități. Rostul plurilingvismului (cultivat prin intermediul școlii, bisericii, asociațiilor culturale, organizațiilor politice) a fost bine receptat de locui-

torii Bihorului, iar rezultatele au concurat la afirmarea valorilor unui patrimoniu cultural și de civilizație. Momentele-cheie din istoria noastră națională, precum Răscoala lui Horea, *Supplex Libellus Valachorum*, revoluția pașoptistă, Unirea Principatelor Române, Independența de stat a României, Mișcarea memorandistă, Marea Unire din 1918 au cunoscut reverberații mai mult sau mai puțin accentuate și în spațiul bihorean, toate luându-și energie din aceeași idee măreață - *daco-românismul*-, care s-a perpetuat ca o veritabilă lege nescrisă la nivelul mental al generațiilor de luptători naționali transilvăneni.

Perioada contemporană urmărește principalele puncte de reper ale istoriei Bihorului atât pentru perioada dintre cele două războaie mondiale, cât și cea postbelică. Pentru perioada interbelică am intenționat să investigăm aspectele legate de integrarea Bihorului în România Mare, după 1 Decembrie 1918, precum și viața politică, în primul rând spectrul partidelor politice și cele legate de opțiunile politice ale bihorenilor. Un capitol distinct a fost dedicat societății și economiei bihorene din această perioadă cu accent pe populație și mediul său de locuire, economia județului precum și, ca o dimensiune de modernitate a discursului, dimensiuni legate de viața cotidiană și loisir. Anii celui de-Al Doilea Război Mondial și ai Dictatului de la Viena au făcut obiectul unei atenții speciale, întrucât Bihorul a fost implicat în ceea ce au însemnat consecințele actului din 30 august 1940.

Perioada postbelică, una amplu dezbătută, începe cu instaurarea comunismului și se termină cu evenimentele din decembrie 1989.

O atenție aparte a fost acordată anilor de tranziție până la instaurarea deplină a controlului comunist (1944-1950). S-a gândit o periodizare a istoriei județului din anii comunismului, pornind de la realități politice și administrative și s-a analizat separat perioada Regiunii Bihor/Oradea/Crișana (1950-1968), de cea a județului Crișana/Bihor (1960-1989). În interiorul acestor teme mari s-au realizat incursiuni în teritoriul politic și administrativ bihorean, cel al societății și economiei, precum și al vieții cotidiene și al loisir-ului în comunism, iar la final au fost abordate evenimentele din decembrie 1989, de la Oradea și din Bihor. Un capitol distinct a fost acordat instituției Securității și modului în care aceasta i-a supt pe bihoreni în întreaga perioadă

comunistă, pentru ca, în final, să depășim anul 1989, prin sugerarea unor deschideri și direcții postdecembriste.

Spațiul geografic al județului Bihor contemporan s-a identificat în timp istoric, indiferent de conjunctura politică, cu cel delimitat de cele trei Crișuri și Barcău, râuri ce-și adună apele de pe cele trei trepte majore de relief dispuse succesiv de la est la vest: munte, deal și câmpie. Mutațiile politice, pe un fond administrativ-teritorial aflat mereu în schimbare, și-au pus amprenta asupra componentelor de natură etnică și confesională din Bihor.

În contextual aniversării Centenarului României Mari, un astfel de studiu, ce pune în evidență evoluția structurilor demografice etnice și confesionale cu precădere în secolele XX și XXI, este relevant pentru a reliefa diversitatea etnică și confesională a acestui spațiu istorico-geografic, toleranța majorității față de minorități, conviețuirea pașnică, toate evidențiate de amprenta teritorială culturală a fiecărui grup etnic și confesional în parte.

Diversitatea culturală a Bihorului, generată de componenta etnică, devine și mai complexă prin matricea spațială cu amprentă materială și imaterială determinată de eterogenitatea confesională.

Acest studiu reflectă faptul că după un secol de conviețuire în aceeași localitate sau în localități omogene, locuitorii Bihorului, aparținând diverselor etnii (români, maghiari, slovaci, germani, romi etc) și confesiuni (ortodocși, greco-catolici, romano-catolici, reformați, penticostali, bapțiști etc), au amprentat spațiul istorico-geografic al Bihorului printr-un important tezaur de patrimoniu cultural material și imaterial dublat de toleranță, conviețuire pașnică și respect reciproc.

Complementaritatea acestor comunități a propulsat Bihorul, indiferent de apartenența politică în timpul istoric, printre cele mai prospere entități spațiale generatoare de progres și prosperitate.

Autorii nu și-au propus să realizeze o istorie militantă și triumfalistă și nici să judece evenimentele trecutului prin prisma realităților contemporane. Scopul asumat de colectivul redacțional a fost acela de-a reconstitui într-o manieră critică și modernă realitățile din acest spațiu, indiferent de structura politică din care Bihorul a făcut parte în decursul timpului.

■ Autorii